

Ejendomsbegrebet.

A. Samter: Der Eigenthumsbegriff. Jena, G. Fischer. 1878. (35 S.).

Der gives Verdensanskuelser, som ofte i mange Aarhundreder ere saa nøje sammenvoxede med Folks Bevidsthed, at de først naar de Institutioner, med hvilke de ere sammenknyttede, faktisk med tvingende Magt have vist sig at være uholdbare, anerkjendes som urigtige og gradvis blive opgivne. Slaveriet forekom Folk i lange Aartusinder at være den naturligste Ting af Verden, og først efter at de faktiske Forhold havde godtgjort Umuligheden af dets fortsatte Existens, blev Troen paa dets Berettigelse opgivet. Paa samme Maade vil det gaa med de gængse Anskuelser om Privatejendomsretten: det er Forholdenes faktiske Udvikling der vil rokke ved dem, og Ejendomsforholdene have i Virkeligheden udviklet sig saaledes, at en Prøvelse af Ejendomsbegrebet vil blive anerkjendt at være tidssvarende.

Det Hovedresultat, hvortil Samter kommer, er Læserne bekendt. Samter har allerede oftere været omtalt i dette Tidsskrift, og derfra vide Læserne, at han bestræber sig for at faa Bugt med den Fiktion, at «Ejendomsret kun er Privatejendomsret», og ligeoverfor den opstiller Sætningen: «Privatejendommen kan ikke være absolut; ved Siden af Privatejendommen staar der en ligeberettiget Socialejendom.» Men for at fatte Socialejendommens Begreb maa det almindelige Ejendomsbegreb klares.

«Det er», bemærker Ahrens med Rette i sin Naturret, «en paafaldende Kjendsgjerning, at en hos alle Kulturfolk tilstedeværende Indretning som Ejendomsretten endnu ikke har fundet nogen tilfredsstillende videnskabelig Bestemmelse hverken

med Hensyn til Grund og Væsen eller med Hensyn til Begreb og Omfang.* Ja, der hersker i Virkeligheden fuldstændig Uklarhed og fuldstændig Uenighed om alle de Punkter, der indgaa i Ejendomsbegrebet: der er Uenighed om, hvad der kan være Ejendomsobjekt, og hvad ikke; der er en endnu større Uenighed om, hvem der kan være Ejendomssubjekt; og der hersker den allerstørste Uenighed om Retsforholdet mellem Ejendomssubjektet og Ejendomsobjektet, om Ejendomsrettens Grænser.

Ejendomsobjekter kunne, i snævrere, egentlig Forstand, kun Ting, materielle Gjenstande, være; i en videre Forstand tales der ogsaa om Ejendomsret over ikke materielle Gjenstande. Den første Betingelse er nu, at Tingen er til-egnelig; endvidere maa den have en afsondret Existens, og der maa tillægges den en eller anden Værdi (en absolut værdiløs Ejendom er en Modsigelse); endelig maa den offentlige Retsorden anerkjende Tingen som Ejendomsobjekt.

Ejendomssubjekter ere Personer. Personen fordrer Ejendom for at kunne hævde sin Personlighed, og ligeoverfor Puchtas Sætning: «ingen Formue uden Person», kan stilles Sætningen: «ingen Person uden Formue». Ejendomssubjekter ere: 1. Enkeltpersoner; 2. frivilligt sluttede Foreninger af Personer (Familier, Selskaber, Korporationer, Kirken); 3. sociale Tvangsfællesskaber (Kommune, Stat). Tilsyneladende er denne Sætning ganske simpel; men i Virkeligheden, mener Samter, gjør man med den Front imod den farlige Vildfarelse, at al Ejendom skulde være Privatejendom. Vel har man selvfølgelig ogsaa tidligere anerkjendt Ejendom, der ikke var ligefrem privat; men man har dog altid saavidt muligt betragtet Sagen fra Privatejendommens Synspunkt, og de forskjellige Former af Sameje, hvis Bestemmelse var at holde Privatejendommens Ensidighed Stangen, traadte dog — siger Dernburg — efter juridiske Begreber igjen ind i Privatejendommens Ramme. Ja det er, tilføjer Samter, ligefrem forbavsende, hvilken Umage man har gjort sig for paa de Punkter, hvor man ikke kunde bruge det rene Privatejendomsbegreb, at overføre det privatretlige Synspunkt paa den ikke-private Ejendom. Man ligesom

opfandt «den juridiske Person», i det Øjemed at tvinge den sociale Ejendom ind under Privatejendomsbegrebet; Staten opfattedes som Fiskus, for at dens Ejendom kunde passes sammen med Privatejendom, og al Ejendom der fuldstændigt savnede en privatretlig Karakter, blev belegnet som *res naturali jure omnium communes*, som *res extra commercium*, d. v. s. blev overhovedet berøvet Ejendomsbegrebet. Og dog er der ikke den ringeste indre Grund til at fastslaa, at — fordi Ejendomssubjektet maa være en Person — denne Person nødvendigvis skulde være en Enkeltperson. At Ejendomssubjekternes forskellige Beskaffenhed vil paavirke Retsforholdet i forskellige Retninger, staar ikke i Strid hermed. — Vilde man gaa ind paa det i Virkeligheden temmeligt ørkesløse Spørgsmaal, om hvem der er «mest» berettiget til at være Ejendomssubjekt — Privatperson eller Stat og Kommune? — saa synes det at være mere logisk rigtigt og tildels vel ogsaa mere stemmende med Historien at gaa ud fra Fællesejendommen og at udvikle Privatejendommen af den, end omvendt at stemple Stats- og Kommuneejendom som det Sekundære. — Endelig maa fremhæves, at ogsaa naar Talen er om, hvem der kan være Ejendomssubjekt er Retsordenens Anerkjendelse nødvendig. Den offentlige Ret maa anerkjende Ejendomsobjekterne og -subjekterne som saadanne, for at de kunne blive levedygtige og faa social Gyldighed; den offentlige Ret er i denne Henseende dog bunden; for det Første derved, at Gjenstandene maa have visse Egenskaber for overhovedet at kunne blive Ejendomsobjekter, og for det Andet fordi Personerne resp. Foreningerne af Personer have et bestemt Krav paa den offentlige Rets Anerkjendelse, saa at der vilde blive begaaet Uret, naar der ikke toges tilstrækkeligt Hensyn til disse Krav.

En væsentligt videregaaende Betydning faar den offentlige Ret ligeoverfor Retsforholdet mellem Ejendomsobjektet og Ejendomssubjektet, hvis Omfang og Indhold den har at bestemme. — Den første Sætning, der her bliver at fastholde, er denne: Ejeren har en udelukkende Raadighed over sin Ejendom. Dette ligger allerede udtalt i selve Ordet «Ejendom». — Det andet Moment, der er afgjørende for Ejendomsbegrebet,

er dette: Ejeren har en i og for sig ubegrænset Raadighed over sin Ejendom, men (— maa der strax tilføjes for at forebygge enhver Misforstaaelse) Samfundslivet gjør Indskrænkninger nødvendige, og disse har Retsordenen at fastsætte. Ejendomsbegrebet maa gaa ud fra Ejerens ubegrænsede Raadighed over hans Ting; men det maa samtidigt fastholde, at Ejendomsinstitutionen ikke er et blot singularært og individuelt Forhold mellem Ejendomssubjekt og -objekt, der kun angaar Individet, men at det ogsaa har sin sociale Side. Den sociale Interesse træder altsaa begrænsende og indskrænkende til, og den udelukkende individuelle Raadighed maa opgives, hvor en bestemt Fastholden af den vilde krænke Socialinteressen. Ligesom Fiktionen, at «Ejendom kun er Privatejendom», maa opgives, saaledes maa man ogsaa forkaste den gamle romerretlige Sætning, at Ejeren har Ret til at bruge og misbruge sin Ting, *jus utendi et abutendi*; thi denne Sætning har kun Krav paa Gyldighed i de Tilfælde, hvor Misbruget udelukkende vilde berøre det individuelle Forhold mellem Ejer og Ejendom; men de Tilfælde, hvor saadanne Misbrug fremtræde som rent indre Anliggender, der ikke berøre den sociale Interesse, ere sjeldne. — De to Punkter maa nu fastholdes lige bestemt: Ejendomsbegrebet maa gaa ud fra Ejerens fuldstændige Herredømme over Tingen, — og denne Ret maa nærmere bestemmes og begrænses af den sociale Interesse. Glemmer man det Første, øver man strax fra Begyndelsen af Vold mod Ejendomsbegrebet; glemmer man det Sidste, kommer man til den ufuldstændige individuelle Ejendomstheori. Men det Individuelles Krav og det Sociales Krav have en forskjellig Vægt ligeoverfor de forskjellige Ejendomssubjekter og -objekter, og dertil maa Retsordenen tage tilbørligt Hensyn. Og det vilde være urigtigt at opstille en Ejendomstheori, der saa bort fra de forskjellige Ejendomsarter og de forskjellige Kategorier af Ejere. Ejendomsforholdet maa for det Første tage i Betragtning, om Ejendomsobjektet kan, relativt taget, forøges efter Behag eller ej; thi den forskjellige Beskaffenhed af Grænserne for Frembringelsen, har en saa stor økonomisk Betydning, at der vilde klæbe den største Mangelfuldhed ved den

Ejendomsordning og den Ejendoms teori, der oversaa denne Forskjel. Og for det Andet kræve de forskjellige Kategorier af Ejere en ganske forskjellig Behandling. Ejendomsindehavernes væsentligt forskjellige Natur maa finde sit Udtryk i Ejendomsordningen, og Ejendoms teorien maa stedse mindes, at den har at gjøre med forskjellige Elementer, hvis forskjellige Natur kræve særlig Hensyntagen. Privatejendomsretten \circ : den Ret, der indrømmes Enkelt personer over deres Ejendom, maa have et ganske andet Indhold, end den Ret, Staten tilkjender sig over den Ejendom, den forbeholder sig; thi omend Staten og Enkelt personerne i visse Retninger forfølge samme Maal, saa er der dog i andre Retninger den største Forskjellighed tilstede. Hvor meget Praxis nu end har været nødt til at tage Hensyn til disse Forskjelligheder, saa har Ejendoms teorien dog — idet den bestræbte sig for i saa høj Grad som mulig at fremtræde som en Enhed — kun altfor ofte set bort fra dem; den har søgt at forme Ejendomsretten som rent privat og tilmed uden at gjøre nogen Forskjel mellem de forskjellige Arter af Ejendom; men for den Ejendoms teori, der kan se bort herfra, maa der ligge et falsk Ejendomsbegreb til Grund.

Ligesom man maa fastholde, at Ejendomsretten ikke lader sig behandle som en ensartet Materie, saaledes maa man ogsaa fastholde, at den er foranderlig. Ejendomsretten er i Virkeligheden undergivet bestandigt fortsatte Omskiftelser. Efterhaanden som de økonomiske Forhold og Kulturforholdene udvikle sig, og efterhaanden som Retsanskuelserne lutres, udvikler ogsaa Ejendomsretten sig i ny Retninger. Hvad der er nødvendigt for en Tid, passer ikke for en anden. Vel bilder enhver Tidsalder sig ind at have fundet den absolute Ret; men efter kortere eller længere Tid viser det sig dog altid, at den opstillede Ret har sine Betæneligheder og at den maa omformes, og se vi tilbage paa Rets historien, opdage vi en uafbrudt Omskiftelighed. Det Grundlag, hvorpaa Ejendomsbegrebet hviler, er stedse omskiftende, og derved bliver faktisk Ejendomsbegrebets Indhold forandret; — fra dette Standpunkt maa man da sige, at Ejendomsbegrebet stiller sig forskjelligt til de forskjellige Tider, og at Fremtidens aabenbart ogsaa vil

blive forskjelligt fra Nutidens. Ifølge sit Indhold kan Ejendomsbegrebet kun opstilles for bestemte Tids- og Kulturepoker.

I det Ejendomsbegreb, som Samter — bortseende fra dets specielle Indhold — opstiller, indgaar der altsaa følgende Bestemmelser: Ejendomssubjekter kunne ikke blot Enkeltpersoner men ogsaa frivillige Foreninger af Personer og Tvangssamfund, Stat og Kommune, være; — den udelukkende Raadighed over Ejendomsgjenstandene haves kun med de Begrænsninger, Retsordenen fordrer: ligeoverfor Ejendomsrettighederne staa Ejendomspligter; — Ejendomsobjekterne, Ejendomssubjekterne og den ved Retsordenen bestemte Ejendomsret ere de konstituerende Elementer, der ifølge deres omskiftende Karakter lade Ejendommen fremtræde under meget forskellige Former. — Det er herefter klart, at Samter er den bestemteste Modstander af Savignys Definition af Ejendomsbegrebet som «en Persons ubegrænsede og udelukkende Herredømme over en Ting», af Puchtas: «den fuldstændige Magt over en legemlig Ting, en Tings totalretlige Underkastelse, det fuldstændige retlige Herredømme over en legemlig Gjenstand», — og af lignende absolute Opfattelser. Derimod er han enig med Jhering, naar denne siger: «Lægmand og Jurister ere enige om, at Ejendommens Væsen bestaar i Uindskrænketheden af Ejerens Herredømme, og at enhver Indskrænkning af dette i Grunden indeholder et Indgreb i Ejendommen og staaer i Strid med Institutets Ide. Efter min Mening er denne Anskuelse grundfalsk. Det er ikke sandt, at Ejendommen ifølge sin Ide indeslutter den absolute Raadighed i sig. En saaledes formet Ejendom kan Samfundet ikke taale, og har aldrig taalt. Ejendommens *Ide* kan ikke bringe Noget med sig, der staaer i Strid med Samfundets *Ide*, og der gives, kort sagt, ingen Ejendom, der kan lade være med at tage Hensyn til Samfundet.»

Det lille Skrift, hvis Hovedtanker her ere blevne refererede, dvæler kun ved Ejendomsbegrebet i dets Almindelighed, og indlader sig ikke paa nogen Undersøgelse af det specielle Spørgsmaal om, hvilken Stilling der bør indrømmes de forskjellige Kategorier af Ejere ligeoverfor de forskjellige Ejendomsarter.

A. P.